

Vedno novi problemi se odkrivajo, vedno novi položaji nastajajo, povsod se vse giblje, živi, kipi in napreduje. Naša moderna umetnost in naše moderno leposlovje vsega tega ne vidita. Naš umetnik stoji kakor z zavezanimi očmi na bregu reke našega življenja in ne vidi ničesar, ne ve za ničesar, kakor za svoje sanje. Včasih so veliki dogodki rodili velike umetnike sedaj pa ne najde bujno kipeče življenje našega naroda nobenega umetniškega peresa, ki bi je opisalo. V življenju toliko vsebine, naša umetnost pa popolnoma brez nje. Kdo nam bo razložil to nasprotje!

Dr. L. L.

Kritika mora razveseliti vsak nov pojav na polju slovenske književnosti in mora že a priori biti naklonjen soditi raje milo kot strogo. Vendar ne sme zamolčati napak in pomanjkljivosti. Kakor nas je tudi razveselilo, ko smo zagledali novo slovensko epopejo, vendar moramo priznati, da ima veliko pomanjkljivosti. Ocenjevalec starejše vrste bi se morda obesil na črke in pike, metrum in rime in našel bi tvarine dovolj, da bi napisal par strani ocene. Važnejše kot to je pa tehnična izpeljava dela, karakteristika oseb in razvoj dejanja. Ostanimo samo pri tem. Pesnik si je vzel za predmet junaštvo Istrijanca Lazariča Lindarskega, ki

ŽELEZNIŠKA NESREČA PRI POSTAJI UHERSKO

Paul Bourget: **Skrivnosti srca**. Poslovenil A. Kalkan. V Ljubljani 1910. Založila Katoliška Bukvarna. — Bourgetove črtice, zbrane v navedeni knjižici, so velik kontrast gori omenjene Golarjeve povesti in spisov naših modernih pisateljev sploh. Nobenih votlodonečih besed, nobenih zagonetnih fraz in meglenih, rahlo se zviyajočih sanj. Vse je prozorno, kakor voda gorskega potoka, v kateri se vidi vsak pesek na dnu. Vsaka črtica se začinja z lahkim konverzujočim tonom, se razvija počasi vedno bolj in konča s kakšnim globokim psihološkim problemom. Ton mirne salonske konverzacije se ne izgubi niti za trenotek, niti ko se razpravljajo najbolj strastne duševne emocije. Ta mirni ton učinkuje prijetno in olajšuje neizmerno čitanje, obenem pa odstrani vse nevarnosti, ki bi mogle nastati za čitatelja iz čitanja včasih burno kipečih emocij duše. Samo nekoliko preveč aristokratski se mi zdi za naše razmere; vsled svojega aristokratskega stališča izraža pisatelj včasih tudi kakšno misel, s katero bi se mi ne mogli strinjati, ali predstavlja kakšno stvar v nepravilni luči. Vkljub temu bodo naše med našim ljudstvom mnogo zvestih in hvaležnih čitalcev.

Jan ko Šanda: **„Lazarič Lindarski“**. Povest v verzih. Samozaložba. V Zagrebu 1909. Str. 164. —

je pregnal Francoze iz Istre. Stvar je samanasebi za epopejo malenkostna. Obeta nam, da hoče opevati:

„Kako je meč slovenski, čili
zdrobil meč krvoločni sili.“

Potem pa opeva, kako je avstrijski general Nugent poslal nadporočnika Lazariča s 55 možmi, da prežene Francoze iz Istre, kar se mu je s pomočjo kmetov, ki so pritisnili k njemu, in s pomočjo angleškega brodograjskega res posrečilo. Najbrže bi se pa umaknili Francozi tudi brez njega, ker je njihov položaj po Napoleonovem porazu in po opustitvi ostalih delov ilirske provincije itak postal nevzdržljiv. V svoji četi ima Lazarič narednika Ljubomira. Ko se bližajo neprijatelju, pričinja neki vojak Slavogoj oznanjevati, da so pravzaprav Avstrijci slovenski sovražniki, Francozi pa prijatelji. Razume se, da mora Lazarič tako pohujšljivo govorjenje kaznovati in naroči Ljubomiru, naj odpelje Slavogoja k Nugentu na rzsodbo. Ljubomir je pa, ne vemo zakaj, izpustil med potjo Slavogoja in šel rajši na Lazaričev dom nadlegovat njegovo ženo Zalo. Ker se mu pa ona ni hotela vdati, je odšel k Francozom z namenom, da jim izda Lazariča. Slavogoj jo pa primaha, kmalu ko je Ljubomir odšel,

k Zali in ji pove, kakšne namene goji njen oboževatelj, namreč da hoče njenega moža izdati Francozom. Dobri Slavogoj bi storil gotovo boljše, ako bi to povedal naravnost Lazariču, najmanj bi si prihranil mnogo potov. Tako morata potem oba, Slavogoj in Zala, odriniti v avstrijski vojaški tabor, kjer se je nahajal kot vrhovni poveljnik sam Lazarič in je imel pod sabo 54 mož brez korporala (v slučaju, da ni nobeden izmed njih marodiral). Da bi se povest prehitro ne končala, je moral med tem Lazarič že odriniti proti sovražniku in se

namesto moškega v ječi žensko, so se vsi Francozi smejali tej anekdoti, da so se jim trebuhu tresli, ter so jo seveda z največjo vljudnostjo spustili na svobodo. Ker pa niso imeli v Istri nobenega opravka več, so šli rajši nazaj domov na Francosko, in naša povest se je končala. Za zaključek ubije še Lazarič zapeljivca Ljubomira, Slavogoja pa da ustreliti general Nugent, ker je poprej govoril čez Avstrijce, dasiravno je potem ves čas zvesto pomagal in največ pripomogel do zmage. Vse dejanje je nemogoče in neutemeljeno. Ljubomir in Slavogoj sta nam popolnoma nerazumljiva. Zakaj ne prestopi poslednji k Francozom, ako jih z besedami vedno zagovarja? Pravljica o ženi, ki v ječi zamenja z možem obleko ter mu tako pomore uiti, je že silno izrabljena.

Dr. L. L.

Ivan Cankar: **Hlapci**. Drama v petih dejanjih, Ljubljana 1910. Str. 79. — O Cankarju tudi njegovi najožji somišljeniki ne trde, da bi bil dramaturg. Dramo, ki jo je ravnokar izdal, bomo težko videli kdaj na odru; kvečjemu bi se to znalo zgoditi kje iz političnih povodov. Kar primanjkuje na umetnosti, je izkušal nadomestiti z reklamo politične tendence in z ocvirki oštarijskega robantenja. Kakor pri Cankarju v navadi, se pričinja dejanje v oštariji. Vsa vsebina je persiflaža učiteljstva, kakršne bi ne smelo mirno prenesti, ako bi imelo splošno več časti v sebi. Radovedni smo, kako bo reagiralo učiteljstvo na tako psovanje? Nastopa nadučitelj, troje učiteljev in troje učiteljic, pijejo in robantijo, da bi bilo žalostno za bodočnost naše mladine, ako bi imela v resnici take vzgojitelje. K sreči je pa tudi to videl naš pisatelj skozi steklo svojih očal, ki je motno od oštarijskega dima. Vrše se ravno volitve in vsi pričakujejo, da zmaga „napredek“, ter robantijo čez „črne“. Ko se pa zgodi obratno, prično drug za drugim lezti pod klop ter se dobrikati župniku. Saj se pa tudi ne zahteva od njih drugega, kakor da priznajo župnika za svojega poglavarja, živé in verujejo pa lahko, kakor hočejo. Samo eden se ne mara ukloniti, ki je zaraditega kazensko premeščen v hribe. Slednjič pa omahne tudi on, ter ostane v občini samo še kovač Kalandar neupogljiv. Ta Cankarjev vzor-mož je grd preklinjevalec in pijanec, ki ravna grdo s svojo ženo ter zboruje s tremi enakovrednimi pristaši po oštarijah. Delo kaže vse slabosti Cankarjevih spisov brez njegovih vrlin. Skrajno robati ton vpliva odurno na čitatelja, neizmerno pretiravanje dela tako kričeče nasilje

DEKLICA IZ ZILJSKE DOLINE

spustiti v junaški boj brez pomoči svojega korporala. Sovražniki ga ujamejo in vržejo v ječo. Žena pride in prosi dovoljenja, da bi ga smela obiskati še pred smrtjo. Galantni Francoz je to dovolil. V ječi pa zamenja z možem obleko in mož odide čez nekaj časa v ženski obleki in z otrokom, katerega mu je prinesla v ječo, iz ječe, žena pa ostane v njej v moški obleki. Galantni Francozje so imeli tak respekt pred žensko, da so stali najmanj nekaj streljajev daleč, ko je Lazarič odhajal, tako da ga niso mogli spoznati po obrazu in po postavi. Ko zjutraj zapazijo, da imajo

objektivni resnici, da pokvari vsak estetičen užitek. Med objektivno resnico in med njeno sliko v tej drami je približno tak razloček, kakor med treznim, mirnim človekom in med zanikarnim pijancem, ki razgraja v gostilni. Najgrje je pa blatenje učiteljstva, ki brez dvoma ni tako podlo in neznačajno, kakor se tukaj predstavlja. Tudi se ne more reči, da velja to blatenje samo posameznim osebam, ker je v Cankarjevi drami predstavljeno vse učiteljstvo enako. Ali ni nobene oblasti, ki bi branila učiteljstvo proti takim napadom?